

החוב הלאומי השני

דן בן-דוד

ככל שממשלות מוציאות מעבר להכנסותיהן, נוצרים גרעונות תקציביים הממומנים על ידי הלוואות המגדילות את החוב הלאומי הרשמי. כאשר לוויים הרבה, צריכים אחר כך להחזיר לא רק את הקרן אלא לשלם ריבית. גם לאחר צמצום משמעותי בתשלומים אלה במהלך העשורים האחרונים, תשלומי הריבית – שהינם למעשה קנס על אי מוכנות החברה הישראלית לחיות מתוך האמצעים שלה – הינם כפולים מתקציב החינוך היסודי והעל-יסודי של ישראל. במציאות הזו, השאלה המרכזית היא היכן לקצץ – מה שמביא אותנו לחוב הלאומי השני, הלא רשמי.

מטחי טילים על ריבונותה של ישראל, על ידי אויב שאינו מקבל את זכותנו הבסיסית לבית לאומי בארצנו, חייבו הנפקת צווי שמונה לאלפי אזרחים. כמו כל דור מאז קום המדינה, הם נאלצו לעזוב הכל – צעד שמציב אותם בעמדת נחיתות לעומת מי שאינם נושאים בנטל – ולהפוך מאזרחים לחיילים. בזכותם אנו קיימים, ואין תקופה טובה מזו לזכור זאת. זהו החוב הלאומי הלא רשמי שלנו.

מה הקשר בין שני החובות הלאומיים? לאחר שחוזרים לשגרה, החוב הכספי מחליף את החוב המוסרי בתודעה הקולקטיבית. המחשה יותר בולטת לכך היא סוגיית שכר הלימוד האקדמי. ישנם שני ערוצים למתבגר הישראלי. בראשון, יכולים בני ובנות ה-18 ומעלה לבחור בהשגת יעדים אישיים במקום במסלול שירות. בשני, נאלצים הבוגרים לדחות בשנים כל שאיפה אישית – ותגמול כספי – בגלל נכונותם לשרת את מדינתם. כ"פרס" עבור הוויתור על כמה שנים מחייהם לטובתנו, אותם בוגרים נקראים לשירות מילואים שנתי למשך חלק גדול מתקופת התבססותם כאזרחים.

סבסוד לימודים על-תיכוניים לכל מתבטא בהוצאה ציבורית ניכרת. לאור החוב הלאומי הכספי הגדול, אין זה פלא שממשלות ישראל מעוניינות לקצץ בסבסוד. אך הן עושות זאת באופן שרירותי שמתעלם מהחוב הלאומי המוסרי.

במלחמה הגדולה מכולן, אמר צ'רצ'יל שמעולם לא חבו רבים כל כך הרבה כל כך למעטים כל כך. לאחר המלחמה היא, ומאז, מדינת האם של הקפיטליזם המערבי, ארצות הברית, החליטה לסבסד את הלימודים האקדמיים של חייליה. החוב הלאומי שלנו למי שמאפשרים כאן חיים אינו נופל מהמחויבות שהפגינו האמריקאים.

תרגום מחויבות זאת בהקשר הישראלי צריך לכלול גם שירות לאומי אזרחי של ערביי ישראל, בין השאר כדי לקרב אותם לזרם המרכזי התורם והמקבל ממדינתו. בזמן שהמדינה מוכרחה לתמוך כספית במי ששירתו אותה, עליה להפסיק לחלוטין תמיכות בכל אדם בכל אוניברסיטה, מכללה או ישיבה שמעדיף לתת לאחרים לשאת בנטל במקומו. כדי לממן את סבסוד לימודי המשרתים – ולהימנע מהגדלת החוב הלאומי הכספי – ניתן להעביר חלק מהחוגים הקיימים באוניברסיטאות למתכונת לימודים באנגלית שתאפשר קבלת זרים שישלמו שכר לימוד גבוה כדי לזכות בתארים מאוניברסיטאות שהינן עדיין בין הטובות בעולם.

כך נוכל להתחיל לשלם חוב לאומי אחד מבלי להגדיל את החוב הלאומי השני – עם תוצרי לוואי של בוגרים ישראלים המוכנים טוב יותר להתמודדות במשק גלובלי ושל בוגרים זרים ההופכים לשגרירים טובים לאחר שובם הביתה.